

Jaarplan

Jaarplan Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) 2016

De SMV zet de schijnwerper op het onderwerp 'veiligheid', zowel op de sociale als de fysieke veiligheid. Vele vraagstukken aken op dit gebied vloeien voort uit een fundamentele verandering van de veiligheidsfilosofie (nationaal en internationaal) eind vorige eeuw. Werd de veiligheid eerst lang gezien als een taak van de overheid (alleen), de veiligheid werd nu een gedeelde verantwoordelijkheid. Het bleef weliswaar een kerntaak van de overheid, maar burgers, ondernemingen en organisaties werden hiervoor nu uitdrukkelijk medeverantwoordelijk gesteld. Iedereen werd geacht zijn eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid te nemen.

Op zich is deze fundamentele wijziging logisch en begrijpelijk, omdat de overheid *alleen* natuurlijk nooit de veiligheid kan garanderen of waarborgen. Maar de overheid had – gelet op het gegeven dat de veiligheid haar kerntaak was en nog steeds is – als veiligheidsregisseur duidelijk moeten maken waaruit die eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid bestaat.

Wat mogen wij van burgers, ondernemingen en organisaties op dit gebied verwachten? En hoe verhoudt zich de verantwoordelijkheid van de overheid voor veiligheid tot die van burgers, ondernemingen en organisaties? Is hier sprake van een balans van verantwoordelijkheden?

Helaas, omdat het onderwerp 'veiligheid' van oudsher versnipperd en verkokerd is – ook binnen de overheid – heeft de overheid op dit gebied geen (eenduidige) regie gevoerd waardoor er van meet af aan onduidelijkheid bestaat over die eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid. Een onduidelijkheid die zeer negatieve consequenties kan hebben voor de samenleving.

Om deze reden focust de SMV op het bewerkstelligen van een balans van verantwoordelijkheden. Wij buigen ons over vraagstukken/thema's zoals:

1. Wat mogen wij van burgers verwachten met betrekking tot het nemen van je eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid, met name voordat de professionele hulpverleners arriveren (Burgermoed)?
2. Wat mogen wij van ondernemingen en organisaties verwachten met betrekking tot het nemen van je eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid? Is hier sprake van een balans tussen de omvang van de verantwoordelijkheid van de overheid voor veiligheid en die van ondernemingen?
3. Duidelijkheid is geboden over wat wij van het overheidstoezicht mogen verwachten en wat van het interne toezicht van organisaties.
4. De Nederlandse politieorganisatie kent van meet af aan twee taken:
 - de opsporing, met als gezagsdrager de officier van justitie;
 - de handhaving van de openbare orde, met als gezagsdrager de burgemeester.

Hoe is het gesteld met de balans tussen die beide taken?

Hoe verhoudt de Nationale Politie zich ten opzichte van de verschillende veiligheidspartijen in het publieke domein zoals BOA's en particulier beveiligers?

Wat is de rol van een wijkagent in de politieorganisatie?

Hoe wenselijk is de inzet van de vrijwillige politie en op welke terreinen?

5. De betekenis van het onafhankelijk onderzoek, niet alleen in Nederland maar ook in de Europese Unie.
6. Klokkeluiders en de veiligheid.

Ad 1. Burgermoed

Met de gewijzigde veiligheidsfilosofie (waarbij burgers medeverantwoordelijk zijn geworden voor veiligheid) is ook de rol van de burger bij onveiligheid en de aanpak van criminaliteit veranderd. Een groot probleem in de veiligheidszorg blijven de eerste 10 tot 15 minuten na een gebeurtenis die de veiligheid bedreigt, of het nu gaat om criminaliteit, brand, ongevallen etc. De professionele hulpverleners zijn er nog niet. Wat mag je dan van de burger zelf verwachten in termen van zelfredzaamheid en/of assistentie verlenen?

Met het project Burgermoed wil de SMV bevorderen dat burgers zelf inhoud (kunnen) geven aan de eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid, met andere woorden optreden of ingrijpen – of bewust besluiten dat niet te doen - indien zij zelf of medeburgers gevaar lopen door criminaliteit, overlast of ongevallen.

Voorgenomen acties 2016:

- Schrijven van een **handleiding voor burgers** over hoe te handelen in noodsituaties voordat de professionele hulpdiensten arriveren.¹ Er zijn al veel mensen die een bijdrage willen leveren - men weet alleen vaak niet hoe. Meer kennis/vaardigheden kan een belangrijke bijdrage aan het (zelf)vertrouwen van burgers betekenen.
- Naast de handleiding wil de SMV onderzoeken of burgermoed ook met een **training** kan worden bevorderd. Er zit immers een verschil in weten hoe te handelen en het ook daadwerkelijk doen in noodsituaties.
- Eren en belonen van burgermoed met de Prof Mr Pieter van Vollenhoven **penning**. De SMV heeft in 2012 deze penning in het leven geroepen. Voor de penning wordt de SMV financieel gesteund door het vfonds.

Ad 2. Eigen verantwoordelijkheid van een onderneming of organisatie voor veiligheid

Door de zelfregulering ('overheid op afstand', 'geen betutteling meer') is de samenleving voor zijn veiligheid veel afhankelijker geworden van het gevoerde veiligheidsbeleid van een onderneming of organisatie. Enerzijds wordt gesteld 'dat de veiligheid een kerntaak is van de overheid', anderzijds 'dat de veiligheid aan de professionaliteit van de sector zelf moet worden overgelaten'. Met als gevolg een onduidelijkheid of onbalans tussen de verantwoordelijkheid van de overheid voor veiligheid en die van ondernemingen en organisaties.

Door de onduidelijkheid over de eigen verantwoordelijkheid in het algemeen en het gegeven dat veel veiligheidsregels van de ondernemingen/organisaties/sector geen verbindende voorschriften zijn, zie je in de praktijk dat veiligheidsvoorschriften (zonder opgaaf van redenen, maar vaak ook op grond van economische motieven) gemakkelijk het onderspit delven. De ondernemingen of organisaties maken hun verantwoordelijkheid voor veiligheid niet waar.

Daarom pleit de SMV voor het wettelijk vastleggen van beginselen van goed risicomangement, waardoor ondernemingen/organisaties in ieder geval verplicht worden tot kritisch nadenken over risico's, het maken van een risico-inventarisatie en een veiligheidsplan. Op deze manier zal er meer duidelijkheid komen over de eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid van een onderneming/organisatie; voor alle sectoren; zal toezicht beter mogelijk worden; en zal houvast worden geboden voor extern toezicht maar ook intern toezicht van een onderneming/organisatie.

¹ De handleiding zal o.a. worden gebaseerd op eerder onderzoek in opdracht van de SMV: 'Burgermoed als bijdrage aan veiligheid', Crisislab 2015 en 'Tussen 112 bellen en een rotschop geven', Van Steden/Mehlbaum VU 2016

Eind 2015 - begin 2016 heeft de SMV hierover een notitie geschreven 'Het Veiligheidsdebat. Herstel de balans tussen de verantwoordelijkheid van de overheid voor veiligheid en die van ondernemingen en organisaties'.

Voorgenomen acties 2016:

- Werken aan het **herstel van de balans** tussen de verantwoordelijkheid van de overheid voor veiligheid en die van ondernemingen of organisaties. Met steun van ondernemers, wetenschappers, politici etc. streeft de SMV ernaar om de politiek te overtuigen van de urgentie van dit structurele veiligheidsprobleem.

Ad 3. **Balans intern en extern toezicht**

Uit de (onafhankelijke) onderzoeken naar ernstige gebeurtenissen/voorvallen blijkt dat noch het intern noch het extern toezicht in staat was om tijdig in te grijpen en de ernstige situatie te voorkomen. In de SMV notitie 'Het Veiligheidsdebat' (januari 2016) worden enkele aanbevelingen gedaan voor een beter functioneren van het in- en extern toezicht.

Voorgenomen acties 2016:

- Aandacht creëren en aanbevelingen formuleren voor een **beter functioneren van het in- en extern toezicht**, Meer duidelijkheid over hoe inspecties te werk gaan en meer duidelijkheid over relatie inspecties – intern toezicht.

Ad 4. **De Nederlandse politieorganisatie**

Het is de taak van de overheid om zorg te dragen voor de veiligheid van haar burgers. Deze taak is onlosmakelijk met de overheid verbonden. Dat wil echter niet zeggen dat de overheid geen derden mag inschakelen, als de overheid de regie maar houdt.

Voorgenomen acties 2016:

- Volgen van ontwikkelingen rond de inmiddels **bonte verzameling van toezichthouders en handhavers** (zoals BOA's, stadswachten, particuliere beveiligers etc.) die taken van de politie hebben overgenomen.
- Onderzoek naar de **regie over de openbare orde in gemeenten**. De politietaak is steeds meer versnipperd geraakt over meerdere partijen (BOA's, particulier beveiligers, stadswachten etc.) die in de gemeenten actief zijn. Vraag is hoe de politie daar tegenaan kijkt en of en hoe de politie daarover de regie houdt.

Daarnaast is de SMV (via dr. Ronald van Steden, hoofddocent aan de VU, en verbonden aan de SMV) betrokken bij twee onderzoeken van studenten aan de VU:

- Onderzoek naar privatisering van gemeentelijk toezicht en handhaving. Vergelijkend onderzoek naar BOA's in dienst van beveiligingsbedrijf G4S (in Almere werkzaam op het gebied van gemeentelijk toezicht en handhaving) en traditioneel gemeentelijke BOA's in Almere. Gelet zal worden op aspecten zoals kosten, kwaliteit, flexibiliteit, kosteneffectiviteit, verantwoording en arbeidsethos.
- Onderzoek naar BOA's die werkzaam zijn binnen Service & Veiligheid van het Gemeentelijk Vervoersbedrijf (GVB). Met behulp van interviews/observaties en het voorleggen van dilemma's zal onderzoek worden gedaan naar hun mogelijkheden, maar ook verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

De invoering van de Nationale Politie heeft geen verandering gebracht in de taakstelling van de politie. De politie heeft nog steeds dezelfde twee taken (Politiewet 2012, art 3):

- handhaving van de openbare orde en veiligheid en hulpverlening; onder gezag van de burgemeesters (art 11), en
- de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde/opsporing; onder gezag van de officier van justitie (art 12).

Bij de regionale politie lag het beheer van de politie bij de korpsbeheerder, doorgaans de burgemeester van de grootste gemeente uit de regio. Sinds de Nationale Politie ligt het beheer geheel, voor beide taken, bij de nationale korpschef die verantwoording aflegt aan de Minister van Veiligheid en Justitie. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken is daarmee meer op afstand gezet. Het is de vraag wat dit betekent voor de uitvoering van de twee taken van de politie?

Veel politiewerk begint bij lokaal politiewerk, dichtbij burgers ('politie van wijk tot wereld'). Met de actualiteit van dreigende terroristische aanslagen wordt de wijkagent veelvuldig genoemd als belangrijke 'voelspriet' in de wijken. Ook terroristische activiteiten beginnen immers ergens in een straat in een wijk. De SMV hecht dan ook grote waarde aan de wijkagent.

Politievrijwilligers vormen de directe verbinding tussen burger en politie. In oktober 2015 heeft de SMV een rapport uitgebracht '*Politievrijwilligers (on)gewenst...? Over politieke steun, een enthousiaste werkvloer en falend beleid*'. Uit dit onderzoek blijkt dat er sinds een eerdere publicatie van de SMVP (Stichting Maatschappij Veiligheid en Politie, voorloper van de SMV) van 25 jaar geleden (!) niets is veranderd als het gaat om het beleid rond de vrijwillige politie. Er is nog steeds geen sprake van een visie op de rol en inzet van politievrijwilligers.

De bestrijding van drugs legt een enorm beslag op de capaciteit van de Nationale Politie. De SMV vindt het huidige beleid, waarbij de verkoop van softdrugs in coffeeshops (de 'voordeur') wordt toegestaan, maar de teelt en levering (de 'achterdeur') is verboden, niet uit te leggen. In 2015 heeft de SMV hierover een discussienota gepubliceerd over het Nederlandse cannabisbeleid: '*Nederlands drugsbeleid, in het bijzonder ten aanzien van cannabis - Een discussienota van de Stichting Maatschappij en Veiligheid als antwoord op het rapport 'War on Drugs'*'.

Voorgenomen acties 2016:

- Onderzoek naar de **balans tussen de twee taken van de politie** (openbare orde en opsporing). Hoe is de politie in andere/omringende landen georganiseerd, en wat betekent dat voor de uitvoering van de taken, met name de relatie tussen de politie en burger?
- Onderzoek naar de huidige **monopolie positie van de politie bij Justitie**. Wat betekent het feit dat de politie geheel onder Justitie valt voor de uitvoering van de twee taken van de politie? Het gevoel bestaat dat door deze situatie meer aandacht uitgaat naar de opsporingstaak en minder naar openbare orde en veiligheid.
- Onderzoek naar de **effectiviteit van de opsporing**. Kernwoorden hierbij zijn: effectiviteit (hoe kan die worden gemeten?); (on)controleerbaarheid; monopolie positie.

- Volgen van ontwikkelingen rond de **wijkagent**; opstellen van een referentiekader wat je van de wijkagent mag verwachten (en hoe kunnen we de rol van de wijkagent versterken?).
- Inventariseren van alternatieven voor het onderbrengen van de **vrijwillige politie**. Ingegeven door de constatering dat de vrijwillige politie onder de politie niet tot bloei komt. In dit kader wil de SMV ook kritisch kijken naar de **politie opleiding**: Is de monopolie positie van de Politieacademie wel wenselijk?
- Het bepalen van een standpunt ten aanzien van Nederlandse **cannabisbeleid**. Centrale vragen: Is cannabis wel of niet schadelijk voor de gezondheid? en Is het onderscheid te maken tussen soft- en harddrugs?

Ad 5. **Onafhankelijk onderzoek**

Met de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) heeft Nederland een unieke positie als het gaat om het lering trekken uit ernstige gebeurtenissen. De SMV wil het instellen van *echt* onafhankelijke onderzoek in de EU bevorderen en een bijdrage leveren aan een Europees referentiekader met betrekking tot de eisen waaraan onafhankelijke onderzoeken in de praktijk moeten voldoen.

Daarnaast is waakzaamheid geboden dat een eventuele Europese richtlijn/regeling niet leidt tot een verslechtering van de Nederlandse situatie en de OvV ('geen Nederlandse kop op Europees beleid').

Voorgenomen acties 2016:

- Agenderen in de EU van de waarde en betekenis van het **onafhankelijk onderzoek in de Europese Unie**. Hiertoe zal de SMV een notitie schrijven die onder de aandacht zal worden gebracht van de EU (in de periode dat Nederland voorzitter is).
- Onderzoek (met Universiteit Tilburg) naar mogelijke **uitbreiding van de toegang tot het onafhankelijk onderzoek**. 'Gewone burgers' hebben geen toegang tot de OvV voor onafhankelijk onderzoek. Waar kunnen zij terecht voor hun 'recht op waarheid'?

Ad 6. **Klokkenluiders en de veiligheid**

De SMV vindt klokkenluiders van groot belang voor de veiligheid en de samenleving in zijn geheel. Als het toezicht niet voldoende functioneert, zijn klokkenluiders de laatsten die bij misstanden en onveilige situaties aan de bel kunnen trekken.

Voorgenomen acties 2016:

- Adviseren bij de totstandkoming van de wet **Huis voor Klokkenluiders**. Deze wet moet klokkenluiders meer bescherming bieden en onderzoek mogelijk maken naar aanleiding van meldingen van klokkenluiders.

Structurele activiteiten

Tot slot kent de SMV enkele structurele activiteiten:

- **SMV Publicatieprijs 2015**
In 2015 is de (tweejaarlijkse) SMV Publicatieprijs toegekend aan Michiel Princen voor zijn boek 'De gekooide recherche'. In overleg met de auteur is besloten om de prijs uit te reiken tijdens een door de SMV te organiseren conferentie in april/mei 2016 over het thema van het boek.

In 2016 wordt een begin gemaakt met de voorbereidingen voor de Publicatieprijs SMV 2017; de leescommissie gaat aan het werk.

- **Leerstoel Politiestudies en Veiligheidsvraagstukken bij de Vrije Universiteit te Amsterdam**

In 1988 is de leerstoel in het leven geroepen, met als doel: versterking van de wetenschappelijke onderbouwing van het politievak, en bijdragen aan de 'vermaatschappelijking' van het thema veiligheid. Leerstoelhouder is prof. dr. A.B. (Bob) Hoogenboom. In 2016 zal de leerstoel worden geëvalueerd.

- **Samenwerking met Centre for Policing and Security (CPS)**

De SMV geeft samen met de Belgische zusterorganisatie CPS te Gent viermaal per jaar een zogenoemd 'Cahier Politiestudies' uit. De onderwerpen van de Cahiers in 2016:

- o 'Groene criminologie en veiligheidszorg'
- o 'Criminele organisaties en organisatiecriminaliteit'
- o 'Politie en gezondheidszorg'
- o 'Meten is weten'

- **SMV Expertgroep Veiligheid**

De SMV heeft in 2015 de zogenoemde Expertgroep Veiligheid in het leven geroepen. De Expertgroep bestaat uit een aantal bedrijven (uit verschillende sectoren) die de passie voor veiligheid delen, het belang ervan onderschrijven en willen meedenken over veiligheidsissues.

Met deze Expertgroep geeft de SMV invulling aan haar motto 'Samen werken aan veiligheid'. Ook stelt de Expertgroep de SMV in staat om scherper te kunnen focussen op veiligheid in het bedrijfsleven.

Onderwerpen waaraan de SMV in dit kader verder zal werken zijn:

- o Inhoud geven aan de (grenzen aan de) eigen verantwoordelijkheid van ondernemingen voor veiligheid in relatie tot: ketenverantwoordelijkheid; verantwoordelijkheid voor medewerkers en derden in binnen-en buitenland; technologische ontwikkelingen;
- o Hoe kunnen ondernemingen lering trekken uit voorvallen? Hiervoor moeten zij vrijuit kunnen spreken en moet de schuldvraag buiten beschouwing blijven.

- **SMV Website**

De SMV houdt een website in de lucht, opdat een ieder van haar activiteiten kennis kan nemen:

www.maatschappijveiligheid.nl